

УДК 373.31:004

МЕХАНІЗМИ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА ШКОЛЯРІВ

Назаренко В.С., к. пед. н.,
старший викладач кафедри теорії і методики викладання
природничо-математичних і технологічних дисциплін
Херсонська академія неперервної освіти

У статті порушено проблему інтернет-безпеки школярів і створення безпечного інтернет-середовища. Обґрунтовано сутність поняття «безпечне інтернет-середовище»; схарактеризовано ризики інформаційного впливу на фізичне та морально-психічне здоров'я дитини. З-поміж механізмів створення безпечного інтернет-середовища школярів виокремлено: установлення програм фільтрування; обмеження вхідних контактів; контроль історії сторінок; використання програмного забезпечення для блокування небажаної інформації на сайтах.

Ключові слова: *інтернет-середовище, інформаційна безпека школярів, інформаційний вплив, здоров'я дитини.*

В статтю затронута проблема інтернет-безпеки школьників и создания безопасной интернет-среды. Обоснована суть поняття «безопасная интернет-среда», дана характеристика рисков информационного влияния на физическое и морально-психическое здоровье ребёнка. Среди механизмов создания безопасной интернет-среды школьников выделены: установка программ фильтрации; ограничение входящих контактов; контроль истории страниц; использование программного обеспечения для блокировки нежелательной информации на сайтах.

Ключевые слова: *интернет-среда, информационная безопасность школьников, информационное влияние, здоровье ребёнка.*

Nazarenko V.S. MECHANISM'S CREATING SAFE INTERNET-ENVIRONMENT FOR SCHOOLCHILDREN

The article touches upon the problem of internet security of school children and create a safe internet-environment. The essence of the concept of "safe internet-environment"; the risks described information impact on the physical moral – mental health of the child. Among the mechanisms of creating a secure internet-environment for schoolchildren selected to install filtering programs; the restriction of incoming contacts; the control of history pages, use of software to block inappropriate content on the websites.

Key words: *Internet-environment, information security of schoolchildren, information influence, helth of the child.*

Постановка проблеми. Збереження та зміцнення здоров'я дітей і молоді нині постає однією із соціальних проблем, яка викликає найбільше занепокоєння як лікарів, так батьків та педагогів. Серед багатьох чинників її вирішення є створення безпечного інтернет-середовища, яке, з одного боку, здатне задовольняти потреби школярів в отриманні актуальної інформації, необмеженому простором і часом спілкуванні та дозвіллі, а з іншого – може нашкодити їх здоров'ю через небезпеки, пов'язані з використанням інтернет-ресурсів. Механізмом протидії таким небезпекам є забезпечення інтернет-безпеки дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформаційну безпеку як основний об'єкт, що потребує захисту від несанкціонованого втручання та впливу на механізми діяльності та свідомості людей, досліджували С. Жданенко, В. Желіховський, М. Живко, С. Жук, С. Мосов, Ю. Макси-

менко, В. Петрик, О. Скакун та ін. Проблема створення безпечного інтернет-середовища порушувалася А. Беляєвою, М. Берсоном, В. Ковальчуком, Н. Саттаровою, Є. Серебряником, Д. Сініциним. Зокрема, в їх працях сформульовано правила безпеки учнів в Інтернеті, висвітлено методи забезпечення інформаційної безпеки підлітків і старшокласників у комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі. У свою чергу дослідження Т. Малих присвячено інформаційно-психологічній безпеці учнів молодшої школи. Проте, зважаючи на динаміку використання у сфері освіти сучасних інформаційних технологій, що значно посилює інформаційний вплив на стан здоров'я дітей, означена нами проблема потребує додаткового розгляду.

Постановка завдання. Завданням дослідження є теоретичне обґрунтування сутності поняття «безпечне інтернет-середовище» та визначення механізмів його створення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність базового поняття нашого дослідження розглянемо, насамперед, на основі визначення термінів «безпека», «комп'ютерна безпека», «інформаційна безпека».

Зокрема, у тлумачному словникові української мови поняття безпеки визначається як стан, коли особі або об'єкту ніщо не загрожує, або коли існує захист від небезпеки [1].

Окремі аспекти безпеки розглядаються також у словнику термінів з медіаосвіти [2], де термін комп'ютерна безпека (computer safety) тлумачиться як комплекс програмних та організаційних засобів для протидії шкідливим впливам (комп'ютерні віруси і т.п.). Як зазначає О. Головка, наріжним каменем впливу медіазасобів на людську свідомість, є вироблення в особи здатності до самостійного аргументованого критичного осмислення медійної інформації, розвиток її критичного ставлення у розумінні будь-яких медіатекстів чи меседжів, підвищення інформаційної свідомості [3].

Поняття інформаційної безпеки В. Петрик обґрунтовує як «стан захищеності особи, суспільства і держави, при якому досягається інформаційний розвиток (технічний, інтелектуальний, соціально-політичний, морально-етичний), за якого сторонні інформаційні впливи не завдають їм суттєвої шкоди» [4, с. 122].

У психолого-педагогічних дослідженнях інформаційна безпека розглядається як стан захищеності життєво важливих інтересів школяра, що визначається його умінням виявляти та ідентифікувати загрози інформаційного впливу, компенсувати негативні ефекти інформаційного впливу [5; 6]. Звідси, забезпечення інформаційної безпеки учня, на думку Т. Малих, – це сукупність дій щодо уникнення шкоди його фізичному здоров'ю і психологічному стану, що передбачає набуття ним знань про інформаційні загрози і формування у нього уміння побачити і нейтралізувати ризики інформаційного впливу [7].

Сутність «інформаційної безпеки» учня обґрунтовується Н. Сатаровою з позицій середовищного підходу: через створення зовнішніх умов інформаційної безпеки, що дає змогу сформувати захищену інформаційну зону для діяльності дитини, та шляхом забезпечення внутрішніх умов безпеки [8].

Таким чином, на основі аналізу понятійного апарату, викладеного вище, нами сформульовано сутність поняття «безпечне інтернет-середовище», а саме: сукупність внутрішніх і зовнішніх умов інформаційної безпеки школяра, завдяки чому забезпе-

чується зниження негативного інформаційного впливу на його життєдіяльність та підвищується рівень готовності долати ризики, тобто розпізнавати, попереджати, уникати, долати небезпеки в Інтернеті.

Ризиком учня в інформаційній сфері, як вважає В. Ковальчук, є ймовірнісна міра небезпеки, що характеризує можливість завдання збитків або нанесення йому шкоди конкретною інформаційною загрозою [9]. Серед численних ризиків, які наносять шкоду, насамперед, морально-психічному здоров'ю школярів, нині є таке явище як кібербуллінг (навмисні дії особи або групи осіб з метою принизити, образити або іншим чином дошкулити особі з використанням будь-яких сучасних інформаційних та комунікаційних засобів [2]). Із зростанням важливості Інтернет у для учнів кібербуллінг вважається все більш загрозливим джерелом переслідувань і різноманітних зловживань з боку як дорослих, так і ровесників, оскільки швидше та в більшому обсязі може нанести шкоду. Так, результати дослідження, проведеного Всесвітньою організацією охорони здоров'я [5], свідчать про те, що кібербуллінг призводить до депресії, самотності, тривоги та низької самооцінки; породжує відчуття приниження, розчарування, гніву. На жаль, через відсутність правового регулювання кібербуллингу [10] його наслідки мають тривалий негативний вплив на здоров'я та життєздатність дітей і підлітків. Страждаючи від постійних переслідувань та образ у мережі Інтернет деякі з них наважуються покінчити з життям.

Отже, насамперед, держава на правовому рівні має закріпити способи боротьби з кібербуллінгом, що гарантуватиме дітям і молоді право на безпечне інтернет-середовище.

Не менший ризик для школярів складають такі явища в інтернет-середовищі, як: електронні соціальні мережі, інтернет-залежність, зіткнення з дорослим контентом. Їх негативний вплив на здоров'я неповнолітніх пов'язаний з нездатністю дітей і підлітків критично осмислювати нелегальні та шкідливі матеріали сайтів, що не відповідають віковим особливостям, повною мірою контролювати свої бажання та поведінку (вікова вразливість) [6].

Таким чином, схарактеризовані нами ризики інформаційного впливу викликають у дітей психічну залежність, ознакою чого є неготовність захистити своє психічне здоров'я від негативного інформаційного впливу.

Отже, з одного боку, онлайн-середовище надає школярам широкі можливості

для вибору різних видів діяльності (ігрової, навчальної, комунікативної), а з іншого, – надмірна захопленість пошуком інформації, соціальних контактів призводить до недоцільності витрат часу та спричинює появу симптомів залежності: відчуття тривоги, страху, незадоволеності; роздратованість; перепади настрою; порушення режиму сну; хронічна втома тощо. Як наслідок, у фізичному розвитку дитини спостерігаються фізіологічні зміни: порушення кровообігу, перепади тиску, надмірна вага, відсутність апетиту, головний біль, що можуть бути симптомами захворювань зору, опорно-рухового апарата, шлунково-кишкового тракту через тривале статичне перебування за комп'ютером.

На жаль, переважна більшість вчителів, батьків і дітей не поінформовані про потенційні ризики для неповнолітніх в Інтернеті та механізми створення безпечного інтернет-середовища, а саме:

- установа програми фільтрування, які надають доступ до вмісту з урахуванням встановлених для веб-сайтів обмежень: таким чином програма запобігає доступу до сайтів, які містять матеріали, визначені як шкідливі;

- обмеження вхідних контактів за допомогою технології фільтрів або блокування, що дає змогу обмежити коло осіб, з якими спілкується дитина через Інтернет;

- контроль історії сторінок, коли браузер веде журнал, в якому зберігаються дані про відвідування сайтів, які відвідала дитина останнім часом; історію сторінок легко видалити;

- використання програмного забезпечення для блокування небажаної інформації на сайтах, зокрема: Інтернет цензор, батьківський контроль Windows, Kaspersky Internet Security, Time-Scout.

Проте встановлення певних обмежень з боку дорослих щодо використання дітьми сучасних комунікаційних технологій мало-ефективне. Так, дані європейського дослідження з проблем ризиків і безпечного використання Інтернету свідчать про те, що діти не можуть покладатися в питаннях інтернет-безпеки на батьків, оскільки вважають, що ті не так багато знають про мережу і не можуть бути посередниками щодо діяльності своїх дітей в Інтернеті [11]. Здебільшого ні батьки, ні педагоги не володіють реєстраційними даними дітей у соціальних мережах, тому практика відстеження активності діяльності в Інтернеті та стану інтернет-безпеки школярів є неефективною. У свою чергу, з опитаних нами учнів 7-11 класів (237 осіб) 53,2% зазначили, що ніколи не спілку-

ються з батьками в соціальних мережах; 83,5% школярів вважають контроль батьків за діяльністю в Інтернеті неприпустимим явищем, що принижує їх власну гідність. Натомість, тільки 5,4% учнів виявили потребу в мережевому спілкуванні з учителями.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, розв'язання проблеми створення безпечного інтернет-середовища школярів лише через ознайомлення з можливими ризиками й удосконалення технологій, здатних убезпечити їх від негативного інформаційного впливу, потребує системного підходу. Звідси, превентивна робота сім'ї та навчального закладу має бути спрямована на виховання культури безпечної поведінки юного користувача Інтернету: формування у дітей компетенцій безпечного користування ресурсами онлайн-мережі, навичок критичного мислення, стійкої мотивації до безпечної поведінки через усвідомлення інтернет-ризиків. Разом з тим, проблемі захисту молодого покоління від негативних інформаційних впливів має бути приділена значна увага з боку суспільства і держави щодо забезпечення необхідних організаційно-правових умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному та морально-психологічному розвитку людини.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку пов'язані з дослідженням проблеми виховання культури безпечної поведінки школярів в Інтернеті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170 000 слів і словосполучень / Уклад. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / Сост. А.В. Федоров. – Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. – 64 с.
3. Головка О.М. Право людини на безпечне інформаційне середовище в контексті природних прав людини / О.М. Головка // Правова інформатика. – 2014. – № 4(44). – С. 79-85.
4. Петрик В.М. Сутність інформаційної безпеки держави суспільства та особи. // Юридичний журнал. – 2009. – № 5. – С. 122-134.
5. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі : [навчально-методичний посібник] / А.Б. Кочарян, Н.І. Гущина. – Київ, 2011. – 100 с.
6. Иванов М.С. Психологические аспекты негативного влияния игровой компьютерной зависимости на личность человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sanaris>.

com.ua/experts_and_services/info/specialist/psihoterapevt/2005/09/14/psihologicheskie_asp_2030.html3

7. Малых Т.А. Педагогические условия развития информационной безопасности младшего школьника : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Татьяна Александровна Малых. – Иркутск : Иркут. пед. ин-т, 2008. – 22 с.

8. Саттарова Н.И. Информационная безопасность школьников в образовательном учреждении : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Надежда Ивановна Саттарова; С.-Петербург. академия последиплом. пед. образования. – С.-Пб. : 2003. – 20 с.

9. Ковальчук В.Н. Забезпечення інформаційної безпеки старшокласників у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.10 «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті» / Вікторія Наумівна Ковальчук; Житомирський держ. ун-т. – Житомир : 2011. – 284 с.

10. Свобода інформації в Україні. Удосконалення законодавства і практики. / Харківська правозахисна група ; худ.-оформлювач Б.С. Захаров. – Харків: Права людини, 2009 р. – 180 с.

11. Livingstone, S., Haddon, L. (2014) EU Kids Online: Final Report. LSE, London: EU Kids Online. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf)

УДК 378.14

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ «ПЕРЕВЕРНУТЕ НАВЧАННЯ» У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Попадюк С.С.,
старший викладач кафедри іноземної філології
Національний авіаційний університет

Скуратівська М.О.,
старший викладач кафедри іноземних мов та спеціальної мовної підготовки
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

У статті досліджено основоположні принципи використання в навчальному процесі вузу моделі «перевернутого навчання». Авторами розглянуто відмінності традиційного та «перевернутого» занять, підкреслено необхідність усвідомлення викладачем зміни його ролі та функцій у разі використання указанної моделі викладання. У дослідженні також виокремлено переваги та недоліки згаданої освітньої концепції, висвітлено комплекс технологічних і дидактичних вимог до розроблення навчальних відеолекцій.

Ключові слова: *перевернуте навчання, змішане навчання, традиційне заняття, тьютор, модератор, форми інтеракції, відеолекція, інструментарій підготовки відео.*

В статье исследованы основополагающие принципы использования в учебном процессе вуза модели «перевернутого обучения». Авторами рассмотрены отличия традиционного и «перевернутого» занятий, подчеркнута необходимость осознания преподавателем его новой роли при использовании указанной модели преподавания. В работе также выделены преимущества и недостатки упомянутой образовательной концепции, представлен комплекс технологических и дидактических требований к разработке учебных видеолекций.

Ключевые слова: *перевернутое обучение, смешанное обучение, традиционное занятие, тьютор, модератор, формы интеракции, видеолекция, инструментарий подготовки видео.*

Popadiuk S.S., Skurativska M.O. METHODOLOGICAL BASES OF THE EDUCATIONAL CONCEPT “FLIPPED LEARNING” USAGE AT A HIGHER SCHOOL

This article investigates the main bases of the “flipped learning” model usage in the educational process at higher schools. The authors study the differences between the traditional and flipped lessons, and point also to the new functions of a teacher in the lecture-room: the teacher as a tutor. The article describes main advantages and possible disadvantages of the flipped learning, and names technological and didactic requirements which are to observe by creating video lectures.

Key words: *flipped learning, blended learning, traditional lesson, tutor, moderator, interaction forms, instrumental support of video producing.*